

Legendarne motywy

Bibliografia:

- Źródło: Ilona Lewandowska, *Emilia Plater – śmierć i narodziny legendy*, „Kurier Wileński” 23.12.2020, dostępny w internecie:
<https://kurierwilenski.lt/2020/12/23/emilia-plater-smierc-i-narodziny-legendy/>
[dostęp 28.11.2021]. Tekst skrócony i zmodyfikowany.
- Źródło: Jarosław Klejnocki, *Cała prawda o śmierci bohatera "Reduty Ordona" Mickiewicza*, t. Focus Historia 4/2014|, dostępny w internecie:
<https://www.focus.pl/artykul/cala-prawda-o-smierci-bohatera-quotreduty-ordonaquot-mickiewicza> [dostęp 28.11.2021].
- Źródło: Józef Ratajczak, *Legenda*, [w:] tegoż, *Wiersze dla dzieci*, Warszawa 2000.
- Źródło: ks. Marek Parchem, *Biblijne korzenie legendy o smoku wawelskim...*, t. 38, „Studia Gdańskie” 2016, s. 17–18.

Dęby Lech, Czech i Rus w Rogalinie
Źródło: Robert Wrzesiński, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 1

Przeczytaj informację o motywie wędrownym oraz fragment artykułu *Biblijne korzenie legendy o smoku wawelskim...*, a następnie wykonaj ćwiczenia.

Ważne!

Motyw wędrowny to temat powtarzający się w różnych utworach, np. w baśniach, podaniach czy legendach. Motywem wędrownym może być zdarzenie (wędrówka, walka ze smokiem), postać (księżniczka, wróżka, smok), przedmiot (latający dywan, siedmiomilowe buty), przeżycie (śmierć, samotność, cierpienie). Najważniejszą cechą motywu wędrownego jest jego niezmiennosc w różnych utworach.

(Na podstawie *Słownika terminów literackich* Michała Głowińskiego, Teresy Kostkiewiczowej, Aleksandry Okopień-Sławińskiej i Janusza Sławińskiego,

” ks. Marek Parchem

Biblijne korzenie legendy o smoku wawelskim...

Legenda o smoku wawelskim [...] spopularyzowana w różnego rodzaju zbiorach baśni, jest bez wątpienia znana każdemu w Polsce. Motyw smoka pojawia się we wszystkich kulturach zarówno europejskich, jak i pozaeuropejskich (np. Chiny, Japonia). Przekonanie o istnieniu różnego rodzaju groźnych potworów jest obecne wśród ludów starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumer, Asyria, Babilonia), czego echem są również teksty biblijne [...], w tradycji antycznej (Grecja, Rzym), w folklorze i mitologii ludów europejskich (m.in. Celtów, Germanów, Słowian), jak również w tradycji chrześcijańskiej, gdzie stają się symbolem zła, grzechu i szatana.

Do literatury polskiej, a co za tym idzie, do świadomości historycznej, kulturowej i narodowej Polaków, motyw smoka wprowadził mistrz Wincenty, zwany Kadłubkiem, w swojej *Kronice polskiej* [...], gdzie pojawia się w kontekście podania o Kraku (Grakchu) oraz początkach miasta Krakowa [...]. W badaniach nad [genezą](#) motywu smoka w *Kronice polskiej* mistrza Wincentego wskazywano na różne źródła, między innymi upatrując w nim aluzji do historii o św. Jerzym pokonującym smoka, czy też do popularnych w średniowieczu legend o Aleksandrze Macedońskim.

Źródło: ks. Marek Parchem, *Biblijne korzenie legendy o smoku wawelskim...*, t. 38, „Studia Gdańskie” 2016, s. 17–18.

Ćwiczenie 1

Wskaż właściwe dokończenie zdania.

Motyw smoka...

- ☐ znali tylko Celtowie i Słowianie.
- ☐ jest znany wszystkim kulturom europejskim i pozaeuropejskim.
- ☐ jest obcy kulturze chrześcijańskiej.
- ☐ nie był znany w starożytnej Grecji i Rzymie.

smok w kulturze

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 2

Zaznacz, co symbolizuje smok w tradycji chrześcijańskiej.

- ☐ szatana
- ☐ nieśmiertelność
- ☐ wierność
- ☐ siłę
- ☐ diabła
- ☐ zło
- ☐ potęgę

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

Kto wprowadził do literatury polskiej motyw smoka? Zapisz jego imię i przydomek.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z obrazami z galerii lub ich opisami i wymień motywy wędrowne obecne w tych dziełach.

Vittore Carpaccio[cyt. Witore Karpaczio] *Święty Jerzy ze smokiem*

Źródło: Vittore Carpaccio[cyt. Witore Karpaczio], *Święty Jerzy ze smokiem*, 1502, olej na płótnie, Scuola di San Giorgio degli Schiavoni [czyt. Sktola di San Dziordzio deli Skjawoni] w Wenecji.

Jacek Malczewski *Śmierć*

Źródło: Jacek Malczewski, *Śmierć*, 1902, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Wiktoria Wasniecow *Latający dywan*

Źródło: Wiktoria Wasniecow, *Latający dywan*, 1880, olej na płótnie, Muzeum Sztuki w Niżnym Nowogrodzie w Rosji, domena publiczna.

Ciekawostka

Jednym z najpopularniejszych motywów wędrownych w literaturze jest bohaterska śmierć rycerza. Pojawia się on m.in. w średniowiecznej *Pieśni o Rolandzie*. W polskiej literaturze motyw bohaterskiej i heroicznej śmierci poniesionej w obronie ojczyzny został utrwalony w wielu utworach powstałych w czasach zaborów. Przykładem mogą być wiersze Adama Mickiewicza *Śmierć pułkownika* i *Reduta Ordona*.

Bohaterką wiersza *Śmierć pułkownika* jest Emilia Plater, która stanęła na czele oddziału partyzanckiego w czasie powstania listopadowego, walcząc odważnie z Rosjanami. W wierszu Emilia Plater umiera w wyniku odniesionych w walce ran, w rzeczywistości zmarła z wyczerpania w jednym z dworków na Litwie.

Konstanty Julian Ordon sportretowany w wierszu *Reduta Ordona* był dowódcą jednego z oddziałów broniących Warszawy przed Rosjanami w czasie powstania listopadowego. W scenie finałowej wiersza Ordon wysadza w powietrze redutę i ginie. W rzeczywistości przeżył jej wysadzenie i popełnił samobójstwo 56 lat po powstaniu listopadowym.

” Józef Ratajczak

Legenda

Taką legendę mi pokaż,
co siedzi wciąż
w jamie smoka
i kryje się w kopcu Kraka.
To jest legenda na plakat.

Taką legendę mi przyślij,
co skacze z Wandą
do Wisły i mieszka

w Mysiej Wieży.
Taką legendę chcę przeżyć.

Bo takie legendy uczą:
Śpiący Rycerze
się zbudzą,
Piaśt przyjdzie
I Kościuszko.
To są legendy nad łóżko.

Malować je i powiesić.
Niech zawsze nad nami płyną
W pieśni.
A potem w szkolnym zeszycie,
napisać je sobie,
jak życie.

Źródło: Józef Ratajczak, *Legenda*, [w:] tegoż, *Wiersze dla dzieci*, Warszawa 2000.

Ćwiczenie 5

Opisz, kim jest podmiot liryczny wiersza *Legenda*.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, do kogo zwraca się podmiot liryczny i w jakiej formie.

Ćwiczenie 7

Wymień legendy, które przywołuje podmiot liryczny.

Ćwiczenie 8

Wytłumacz, dlaczego podmiot liryczny uważa, że wspomniane przez niego legendy nadają się 'na plakat' i 'nad łóżko'.

Ćwiczenie 9

Co ma na myśli podmiot liryczny wiersza, gdy mówi: 'Taką legendę chcę przeżyć'?
Zaznacz prawidłową odpowiedź.

- ☐ Podmiot liryczny chciałby żyć jak Piast Kołodziej.
- ☐ Podmiot liryczny chciałby być jak Kościuszko.
- ☐ Podmiot liryczny pragnie przeżywać fantastyczne przygody.
- ☐ Podmiot liryczny chce, żeby te legendy były obecne w jego życiu.

Ćwiczenie 10

Wyjaśnij, jak podmiot liryczny chciałby utrwalić pamięć o legendarnych postaciach.

Ćwiczenie 11

Wyjaśnij, dlaczego podmiot liryczny chce legendy 'napisać [...] sobie jak życie'.

Ćwiczenie 12

Wymień pochodzący z legend motyw wędrowny, o którym mowa w wierszu.

Polecenie 2

Zapoznaj się ze zdjęciem lub opisem trzech rogalińskich dębów. Jak myślisz, dlaczego nadano im imiona Lech, Czech i Rus?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Dęby nazwane Lech, Czech i Rus w Rogalinie

Źródło: Robert Wrzesiński, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 3

Podzielcie się na trzy grupy i wykonajcie zadania.

Grupa 1:

Opracujcie plakat do przedstawienia składającego się z inscenizacji legend, o których mówi podmiot liryczny w pierwszej zwrotce wiersza *Legenda*. Gotowe dzieło przedstawcie całej klasie. Opowiedzcie o nim.

Grupa 2:

Opracujcie inscenizację legend (pomysły na wystawienie na scenie, scenariusz), o których mówi podmiot liryczny w drugiej zwrotce wiersza.

Grupa 3:

Namalujcie ilustracje do legend, o których mówi osoba podmiot liryczny w trzeciej zwrotce wiersza.

